

Az Unitárius Irodalmi Társaság 1931. évi működése.

Amilyen kedvező reményekkel indult, a folyton súlyosbodó gazdasági nehézségek folytán hónapról-hónapra annyira nehezedett Irodalmi Társaságunk 1931 évi munkája. A legszebb reményekkel indultunk, mert hiszen az új év mindjárt azzal a megélttel kezdődött, amely Gyallay Domokos tagtársunk Kisfaludy-társasági székfoglalójának fényéből nekünk is kölcsönzött néhány sugarat. Hiszen Gyallay Domokos elsősorban még is csak a miénk s az ő fényes pályafutásához az unitárius szellem s ami kis Társaságunk is adott valamit s így az a fény és ünnepély, amivel a magyar irodalmi élet e nagy multu és díszes társasága s általa az egyetemes magyar irodalom fogadta kebelébe, nekünk is örömünk volt. Hasonlóan örvendetes esemény volt Társaságunk, de egyuttal unitárius szellemi életünk életviszonyaiban is a Társaság ez év január 16-án, január 30.-án és febr. 26-án tartott három felolvasó ülése. Belekapcsolva az irodalmi életbe a művészet többi ágát is, az elsőn dr. Boros György püspök úr megnyitója, Vári Albert és S. Nagy László felolvasásai s Fekete Lajos szép versei mellett Puksáné Boros Irén énekszámai és Útő Mária zongora kísérete vonzották a közönséget. A második ülés fénypontja a püspök úr megnyitója mellett Gyallay Domokos szereplése és ünnepi köszöntése volt, de hasonlóan értékes számnak kell tekintenünk dr. Gál Kelemen szereplését, akik mellett Székely László versekkel, Lászlóczky Ilus és Annus pedig ének és zongoraszámaikkal brilliroztak. Ilyen műsor adása mellett nemcsoda, ha a közönség valóban érdeklődéssel viseltetett felolvasó délutánjaink iránt. A harmadik ülést dr. Ferenczy Géza elnök úr vezette be, majd dr. Varga Béla főjegyző, Úrmösi Károlyné és Deák Ferencz felolvasásai, valamint Gyallay Domokosné énekszámá szinesítették. Bizonyos, hogy e három felolvasásunk a legszebb emlékezetet fogja mindig ébreszteni közönségünk s a Társaság tagjai körében. Kiirtuk és mindenfelé, az összes erdélyi lapokban s Budapesten is meghirdettük a dr. Ferenczy Géza elnök úr által kitűzött János Zsigmond életrajz-pályázatot, valamint kisebb pályatételeinket, de azután a munka után ránk köszöntöttek a ros-

idők, Május 9-én olyan csapás érte társaságunkat, ami fekete gyásszal ült rá minden unitárius lélekre s minden erdélyi magyar szívére: meghalt Társaságunk s az erdélyi magyar közélet egyik legkiválóbb tagja, dr. Várady Aurél. Koporsójánál Társaságunk nevében Vári Albert alelnök búcsúztatta el kivételes tehetségű távozó tagtársunkat. Aug. 23-án, Kazinczy Ferenc halála centennáris ünnepére társaságunkat is meghívták s azon társaságunkat Perédy György választmányi tagtársunk képviselte, az okt. 4-én Budapesten tartott Brassai serlegavató ünnepségen pedig, amelyben diszelnökünk, a püspök úr tatotta az avató beszédet s azt a rádió is közvetítette, Kovács Kálmán ellenőr tagtársunk szintén megbízást kapott társaságunk képviselőjére. Ezen körülményekhez mérten aktív tevékenységen kívül igyekeztünk el képezte az unitárius szellemi mozgalmak lehető támogatása s így elsősorban a Keresztény Magvető és füzeteinek a sajtóban is visszhangot adni megjelenéseik alkalmával. Többet a viszonyok kedvezőtlenége miatt legtöbb jó szándékunk dacára sem tehattünk s kedves tervünket, hogy az egyes körök egyházközségeinek meglátogatását s ezzel vidéki felolvasó körutunkat újra megkezdjük, el kellett halasztanunk. De bizunk abban, hogy akármilyen idők jönnek, a testvéri kapcsolatot semmi meg nem lazíthatja s minél nyomorúságosabb gondok köszöntenek ránk, Társaságunk munkája mindenkor építő és nemesítő lesz úgy egyházunk, mint egész magyarságunk életében.

A kollektív munka mellett fel kell jegyeznünk társaságunk tagjainak egyéni munkásságát, mint ami tulajdonképen alapértékét jelenti unitárius irodalmi életünknek. Itt sajnos ismételtten meg kell jegyeznem, hogy társaságunk tagjai nem igen szokták társaságunknak beküldeni megjelent munkáikat, noha erre már több ízben megkértük, s így az egyéni munkásság ismertetése, amelyet pedig épen a bibliografiai szempontból tartanánk fontosnak, csupán a saját adataink alapján történhetik meg. Épen azért, hogy az esetleges hiányosságokat, minél inkább kiküszöbölhessük, ismételtten felkérem társaságunk tagjait, hogy amennyiben reflektálnak a kollektív munkában való megörökítésre, e célból szíveskedjenek megjelent műveikről mindenkor tudatni, önállóan megjelent műveikből pedig egy példányt esetleg be is küldeni.

Természetes, hogy az önnálló munkásság e terén is nagy csökkenést tapasztalunk, annál inkább megérdemlik tehát a megemlést a következő események: Az ifjúsági daloskönyv megjelenése, összeállították: Szent-Iványi Sándor, Balázs Ferencz, Mikó Imre. Szentmártoni Kálmán Heraklidesz Basilikos Jakab moldvai fejedelem életrajzának önálló kiadása, amely, a kritika részéről is általános elismerést szerzett írójának. Jancsó Benedek Erdély történetének megjelenése, amit Gyallay Domokos rendezett sajtó

alá. Pár nappal ezelőtt Kelemen Lajos új történelmi munkája hagyta el a sajtót: „Br. Bánffy Jánosné Wesselényi Józéfa bárónő emlékirata, 1848–49 élményeiről“, valamint ugyancsak nemrég jelent meg külön lenyomatban dr. Gál Kelemennek: „Iorga oktatásügyi törvényei“ című tanulmánya, mely előzetesen az Erdélyi Muzeumban látott napvilágot. E helyen is meg kell emlékezzünk ezuttal arról az alkalomról, hogy irodalmi, tudományos és egyház-társadalmi életünknek e kiváló vezéralakja nemrégén zárta be tanári működése 40. évét, ami egyuttal irodalmi munkássága 40 éves szolgálatát is jelenti. Amidőn örömmel köszöntjük mi is e 40 év halk jubileumán kiváló alelnökünket, őszinte reményekkel gondolunk arra, hogy úgy a tudományos irodalomra, mint irodalmi társaságunkra fokozottabb előny fog származni Gál Kelemen így szabadabbá lett munkaerejéből.

Ezekon kívül megjelent még S. Nagy Lászlónak „Egy csodálatos újságíró története és más elbeszélések“ címmel egy novelláskötete, valamint Gyallay Papp Zsigmondnak egy füzeté: „A nép és az intelligencia“ címmel. De meg kell említenünk két Magyarországon megjelent értekezést is: az egyik dr. Ferenczy Sándor doktori értekezése, mely Szegeden jelent meg, míg a másik dr. Iván László hasonló céllal készült tanulmánya: „A misztikus intuíció.“ Mindkét fiatal unitárius intellektuell munkásságához reményeket fűz a tudományos várakozás. Ha még egyházi lapjaink, iskolai évkönyveink s naptárunk megjelenését is hozzá illesztjük, ennyi az, ami unitárius irodalmi életünk mult évének külső képét jelenti. De ha mélyebben pillantunk a munka sáncai mögé, látjuk, hogy még sok terv, sőt kész munka van eltartalékolva egyesek tarsolyában s várja a nyugodtabb időket, a megvalósulások lehetőségét. Ami előbb-utóbb talán mégis csak eljön.

S. Nagy László.

Régi dolgok.

Servét Mihály híres hittani művének vándorlása. Servét Mihály, az unitárius hiteszméknek híres és tudós terjesztője, ki Spanyolország Tudela községében született 1511. évben és 1553. évben Genfben máglyán vértanui halált szenvedett, három világhíres hittani könyvet írt és nyomattatott ki. (Némelyek szerint 1509-ben született Villanovában.)

Az első jeles hittani könyvét: „De trinitatis erroribus — A szentháromság tévelygéseiről” Hagenauban, némelyek szerint Straszburgban adta ki 1531-ben. Egy szenvedélyes ellenfele Butzer Márton ilyen szavakkal méltatta e művet: „Méltó volna, hogy beleit kiszaggassák” t. i. a könyv írójának belét.

Második hittani könyve 1532-ben jelent meg, szintén Hagenauban, melynek címe: „Dialogi de trinitate — Párbeszéd a Szentháromságról”.

Harmadik és legjelesebb hittani könyve, melynek egy példányát oldalára kötve a szerzővel együtt égettek meg: „Christianismi Restitutio — A kereszténység helyreállítása” 1553-ban jelent meg nyomtatásban.

Servét az orvosi tudomány terén is korszakalkotó felfedezéssel a vérkeringésről való tudományával gazdagította a világot.

Ezúttal: „A kereszténység helyreállítása” c. jeles művének a bécsi császári könyvtárba kerülése viszontagságait kívánom ismertetni.

Servét e híres művének egy példányát Szentiványi Márkos Dániel, a későbbi püspök (1684—1689) a 17-ik évszázad közepe táján hozta magával Angliából és a kolozsvári unitárius kollégium könyvtárába került. Innen később, több mint 100 év múlva, Lázár István püspök (1786—1811) a marosvásárhelyi világhírű könyvtár lelkes és áldozatra kész megteremtőjének Gróf Teleky